

KÚRIA
BÜNTETŐ KOLLÉGIUMA
2012. El. II. E. 1/6. szám

A bíróságok hatályon kívül helyezési gyakorlatának vizsgálati szempontjai és módszere

A hatályon kívül helyezés szükségszerű következménye az eljárás elhúzódása és az időmúlás miatti elnehezülése. Ezért a hatályon kívül helyezési gyakorlat vizsgálatának elsődleges célja annak megállapítása, hogy az ilyen döntések mennyiben indokoltak, azaz megalapozottak-e vagy sem.

A vizsgálat kimutatja azt is, hogy a rendes jogorvoslat során milyen arányú a hatályon kívül helyezés, és milyen ez az arány a rendkívüli jogorvoslati eljárásokban. Emellett szükségszerűen rávilágít arra is, hogy milyen okokra vezethetőek vissza a hatályon kívül helyezések.

Mivel az eljárás elhúzódását az ügydöntő határozatok hatályon kívül helyezése eredményezi, a vizsgálatot csak ezekre célszerű lefolytatni.

1. Hatályon kívül helyezés a rendes jogorvoslati eljárásban

1.1. Az ún. abszolút hatályon kívül helyezési okok

1.1.1. A Be. 373. (1) bekezdés I. a)-d) pontja, 399. § (1) bekezdése

Az e pontokon alapuló hatályon kívül helyezési gyakorlat vizsgálatánál elegendő az ilyen módon megszüntetett eljárások számának kigyűjtése törvényszékenként és ítélőtáblánként.

A megjelölt, az ügydöntő határozat hatályon kívül helyezését és az eljárás megszüntetését eredményező okok közül az elévülés, valamint a magánindítvány, a feljelentés vagy a kívánat, illetve a törvényes vád hiánya olyan okok, amelyek bírói hibákra vagy azokra is visszavezethetőek.

Azonban a vizsgálat célja nem ezek elemzése, hanem elsősorban az, hogy kimutassa a másodfokú, illetve harmadfokú eljárást lefolytató törvényszékek és ítélőtáblák hatályon kívül helyezési gyakorlatának esetleges hibáit, megalapozottságát vagy megalapozatlanságát.

Ennek ellenére indokolt a törvényes vád hiánya miatt hatályon kívül helyezett ügyek külön szerepeltetése, mégpedig úgy, hogy az ez okból történt megszüntetés a teljes első fokú határozatot vagy csak annak valamely részét érintette.

A vizsgálatnak ezt a részét a törvényszéki és ítéltáblai kollégiumvezetők végzik; emellett a kigyűjtést akkor, ha a hatályon kívül helyezésre a Legfelsőbb Bíróság előtt folyamatban volt harmadfokú eljárásban került sor.

1.1.2. A Be. 373. § (1) bekezdés II. a)-f) pontja, 399. § (2) bekezdés a) pontja

Mérlegelést nem tűrnek az itt felsorolt abszolút hatályon kívül helyezési okok is, emellett ezek még inkább a hatályon kívül helyezett határozatot hozó bíróság hibájára vezethetők vissza.

Azonban - az előbb kifejtettekre tekintettel - ezek részletes elemzése sem indokolt, ezért e körben is elegendő az adatok kigyűjtését törvényszékenként és ítéltáblánként, amit ugyancsak az érintett kollégiumvezetők végeznek el.

Amennyiben erre a Legfelsőbb Bíróság előtt folyamatban volt harmadfokú eljárásban került sor, a kigyűjtés az ítéltáblai kollégiumvezetők feladata.

1.1.3. A Be. 373. § (1) bekezdés III. a)-b) pontja, 399. § (2) bekezdés a) pontja

Mind az a), mind a b) alpontban megjelölt hatályon kívül helyezési ok nagyrészt a felülbírálatot végző bíróság megítélésén alapul. Miután itt lényegében mérlegelő tevékenységet végez a fellebbviteli bíróság, elengedhetetlen a hatályon kívül helyezett és a hatályon kívül helyező határozat érdemi vizsgálata.

Ez a feladat ezért nem bízható teljes egészében a hatályon kívül helyező határozatot hozó bíróság kollégiumvezetőjére, miután így az általa képviselt bíróság hatályon kívül helyező határozatának megalapozottságát vizsgálná.

A törvényszéki és ítéltáblai kollégiumvezetők feladata az ilyen ügyek kigyűjtése, azonban a törvényszékek által ezen okok valamelyikének alapján meghozott határozatokat az egyébként a törvényszék határozatai kapcsán másodfokon eljárni illetékes ítéltábla kollégiumvezetője - vagy az általa bevont tanácselnök, bíró -, az ítéltáblák által meghozottakat pedig a joggyakorlat-elemző csoport vizsgálja.

Amennyiben a hatályon kívül helyezésre a Legfelsőbb Bíróság előtt folyamatban volt harmadfokú eljárásban került sor, a vizsgálat a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának feladata .

1.1.4. A Be. 373. § (1) bekezdés IV. a)-b) pontja, 399. § (4) bekezdés a)-b) pontja

Az e pontban szabályozott két hatályon kívül helyezési ok - amelyek a tárgyalásról lemondásos külön eljárási szabályok megsértésével függenek össze - ugyancsak

szükségessé teszi a hatályon kívül helyező és a hatályon kívül helyezett határozat, esetlegesen a vádirat vagy egyéb iratok tanulmányozását.

A vizsgálat e hatályon kívül helyezési okok kapcsán is az 1.1.3) pontban kifejtettekkel egyezően történne.

1.2. 375. § (1) bekezdésén alapuló hatályon kívül helyezések

A hatályon kívül helyezést eredményező relatív eljárási szabálysértések közül különösen azokra indokolt fókuszálni, amelyeket a törvény maga is kiemel; azaz azokra az ügyekre, amelyekben a hatályon kívül helyezésre az adott okot, hogy

- a bizonyítási szabályok törvényességét megsértették,
- az eljárásban résztvevő személyek a törvényes jogaikat nem gyakorolhatták, vagy ezek gyakorlását korlátozták. Ez utóbbiak körében indokolt elszámolni azokkal az ügyekkel, amelyekben az eljárási cselekményekre vagy a kényszerintézkedésekre vonatkozó rendelkezések sérelme eredményezett hatályon kívül helyezést.

A gyakorlatban relatív eljárási szabálysértés, és így hatályon kívül helyezési ok lehet, ha a bíróság a vádat nem merítette ki, avagy a vádon túlterjeszkedett. Indokolt ezen esetek külön kigyűjtése.

Miután a fellebbviteli bíróságnak a hatályon kívül helyező határozatában pontosan meg kell jelölnie, hogy melyek azok a szabálysértések, amelyek miatt új eljárás lefolytatására utasított, az elemzés céljára figyelemmel a vizsgálatnak csak arra kellene kiterjednie, hogy valóban megvalósult-e a hivatkozott eljárási szabálysértés, és az valóban lényeges kihatással volt-e az eljárás lefolytatására, a bűnösség megállapítására, a bűncselekmény minősítésére, illetve a joghátrány alkalmazására.

Emellett szükséges annak vizsgálata is, hogy a fellebbviteli eljárásban esetlegesen kiküszöbölhető volt-e az eljárási szabálysértés, és amennyiben igen, indokolt volt-e annak mellőzése.

Miután ez az eljárási szabálysértés nem feltétlen, hanem relatív hatályon kívül helyezési ok, a kigyűjtésük ugyan a határozatokat meghozó törvényszékek, illetve ítéltáblák kollégiumvezetőinek a feladata, azonban magát a vizsgálatot a törvényszéki döntések kapcsán az ítéltáblai kollégiumvezetők az ítéltáblai tanácselnökök, esetleg bírák bevonásával, míg az ítéltábla ilyen tartalmú határozatait a joggyakorlatot elemző csoport végzi.

1.3. A Be. 376. §-án vagy 399. § (5) bekezdésén alapuló hatályon kívül helyezések

A fellebbezett határozatnak a bűnösség megállapítását, a büntetés kiszabását, illetve intézkedés alkalmazását lényegesen befolyásoló, ki nem küszöbölhető megalapozatlanságára visszavezethető hatályon kívül helyezés elemzése kapcsán is a határozatok kigyűjtése az első, ami a törvényszéki, illetve ítéltáblai kollégiumvezetők

feladata.

A megalapozatlansági okokat a Be. 351. § (2) bekezdése tételesen felsorolja, és bár a gyakorlatban általában több megalapozatlansági ok együttes megléte vezet a hatályon kívül helyezéshez, indokolt a törvény rendelkezéseinek megfelelően az egyes megalapozatlansági okok külön kigyűjtése is:

- a tényállás felderítetlen (a bizonyítás anyaga nem teljes, a bizonyítási eszközök közötti ellentmondások nem lettek tisztázva, a bizonyítékok értékelésére vonatkozó indokolás részben vagy teljesen hiányzik),
- a tényállás teljes vagy részleges hiánya,
- iratellenesség,
- helytelen ténybeli következtetés.

Erre már csak azért is szükség van, mert a Be. 352. §-a az egyes megalapozatlansági okok kiküszöbölését különböző terjedelemben és módon teszi lehetővé, és a vizsgálatnak e körben elsősorban arra kell irányulnia, hogy megállapítsa: valóban nem volt lehetőség a megalapozatlanság kiküszöbölésére a Be. 352. §-a alapján, és az a bűnösség megállapítását vagy a büntetés kiszabását, intézkedés alkalmazását valóban lényegesen befolyásolta.

A törvényszékek által hozott és ezen okra alapított hatályon kívül helyező végzések kapcsán a vizsgálatot az ítéltáblai kollégiumvezetők végzik a tábla tanácselnökeinek és bíráinak bevonásával, míg a táblák ilyen határozataival összefüggő vizsgálatot a joggyakorlatot elemző csoport.

(Miatán valószínűleg erre az okra vezethető vissza a hatályon kívül helyezések zöme, és az ilyen ügyekben alapos és részletesebb, időigényes irattanulmányozás szükséges, ez a vizsgálat jár a legnagyobb munkateherrel.)

1.4. A Be. 399. § (2) bekezdés b) pontján alapuló hatályok kívül helyezések

Amennyiben a harmadfokú eljárásban a hatályon kívül helyezésre a súlyosítási tilalom megsértése miatti került sor, a kigyűjtést az ítéltáblai kollégiumvezetők végzik, ha az ügyben harmadfokú eljárás volt folyamatban; a vizsgálatot azonban a Kúria folytatja le mind az ítéltábla, mind a Legfelsőbb Bíróság előtt folyamatban volt eljárások kapcsán.

Az ilyen ügyekben is elegendő az érintett ügydöntő határozatok vizsgálatát elvégezni, mégpedig kizárólag arra vonatkozóan, hogy valóban sérültek-e a súlyosítási tilalommal kapcsolatos szabályok.

2. Hatályon kívül helyezés rendkívüli jogorvoslati eljárásokban

A rendkívüli jogorvoslatok alapján indult eljárások közül nem indokolt a perújítás eljáráson belüli hatályon kívül helyezések vizsgálata; ez önmagában egy önálló, igen nagy munkaigényű vizsgálat tárgya lehet, amely elsősorban a perújítási indítványok

eredményességét, megalapozottságát és ezen keresztül természetesen az ítélkezési gyakorlat megalapozottságát vehetné célba.

Indokolt azonban a felülvizsgálati eljárások, illetve a törvényesség érdekében lefolyt jogorvoslati eljárások során meghozott hatályon kívül helyező határozatok bevonása a vizsgálatba.

Ebben a körben a vizsgálat célja nem a hatályon kívül helyezési gyakorlat megalapozottsága, hanem annak feltárása, hogy hány ügyben és az eljárás melyik szakában, továbbá milyen eljárási és megalapozatlansági okokra visszavezethetően volt szükség a hatályon kívül helyezésre.

Az ügyek kigyűjtése az ítélőtáblai, illetve törvényszéki kollégiumvezetők, a vizsgálat a Kúria feladata.

2.1. A felülvizsgálati eljárásban hozott hatályon kívül helyező végzések

A felülvizsgálati eljárás kapcsán is indokolt a hatályon kívül helyezési gyakorlat vizsgálata során a következő csoportosítás:

2.1.1. A Be. 428. § (2) bekezdésén alapuló, a 416. § (1) bekezdés c) pontja szerinti feltétlen hatályon kívül helyezési ok miatti hatályon kívül helyezések:

Amennyiben a 373. § (1) bekezdés I. pontjának b) vagy c) pontja szerinti okok egyike miatt került sor a hatályon kívül helyezésre és az eljárás megszüntetésére, elegendő ezek mennyiségi kigyűjtése a konkrét ok (jogszabályhely) megjelölése mellett.

A 373. § (1) bekezdés II-IV. pontján alapuló hatályon kívül helyezések vizsgálatánál a rendes perorvoslatok kapcsán korábban már kifejtettek értelemszerűen irányadóak.

2.1.2. A Be. 428. § (3) és (4) bekezdésén alapuló, a Be. 416. § (1) bekezdés e), f) és g) pontjában megjelölt ok miatti hatályon kívül helyezések:

Az Alkotmánybíróság, illetve nemzetközi szerződéssel létrehozott emberi jogi szerv döntésére figyelemmel az ügyek kigyűjtése után azok elemzésére az okok által indokolt mértékben kerül sor.

2.1.3. A Be. 428. § (1) bekezdésén alapuló hatályon kívül helyezések:

Az ügyek kigyűjtése után külön-külön vizsgálandóak azok, amelyekben a terhelt törvénysértő felmentése, illetve az eljárás törvénysértő megszüntetése miatt vált szükségessé a hatályon kívül helyezés, illetve külön azok, amelyekben a hatályon kívül helyezésre azért volt szükség, mert a 416. § (1) bekezdés a), b) vagy d) pontja szerinti felülvizsgálati ok a határozat megváltoztatását indokolná, azonban az az iratok alapján nem lehetséges.

2.2. A törvényesség érdekében lefolytatott jogorvoslati eljárás során hozott hatályon kívül helyező végzések

A törvényesség érdekében lefolytatott jogorvoslati eljárások során ugyancsak indokolt a feltétlen hatályon kívül helyezést eredményező eljárási hibákra, illetve az egyéb okokra visszavezethető bontás elvégzése.

Valamennyi érintett felülvizsgálati és törvényességi jogorvoslati ügyben a törvényszéki, illetve ítéltáblai kollégiumvezetők végzik a kigyűjtést, míg a vizsgálat a Kúria feladata.

3. Egyéb vizsgálati szempontok

3.1. Bár a vizsgálat célja a hatályon kívül helyezési gyakorlat elemzése, a teljességre való törekvés és az összehasonlítás érdekében mégis szükségesnek mutatkozik a hatályon kívül helyezések mellett a megismételt eljárásban hozott másodfokú, illetve harmadfokú helybenhagyó és megváltoztató határozatok számának kigyűjtése is.

3.2. Tapasztalat, hogy a hatályon kívül helyezések gyakran arra vezethetők vissza, miszerint a bizonyítási anyag nagy terjedelme, az ügy ténybeli vagy jogi megítélésének bonyolultsága miatt követett el hibát a bíróság. Ezért szükségesnek mutatkozik a hatályon kívül helyezett ügyekben a következő, az ügyek bonyolultságára vonatkozó adatok kigyűjtése is:

- az első fokú bírósági eljárás időtartama,
 - 0-6 hónap
 - 6-12 hónap
 - 1-2 év
 - 2-3 év
 - 3 éven túl,
- a vádlottak száma,
- a vád tárgyává tett rész-bűncselekmények száma,
- az érdemi tárgyalási napok száma,
- egyéb, az ügy feldolgozhatóságát nehezítő körülmények (átosztás, tárgyalás megisméltése, soron kívüli eljárás).

További, a vizsgálat szempontjából fontos adatok lehetnek a következők:

- A első fokú/másodfokú határozat ellen hatályon kívül helyezés érdekében jelentettek-e be fellebbezést:
 - nem
 - igen, és pedig
 - az ügyész/pótmagánvádló/magánvádló,
 - a védő,
 - a terhelt.
- A fellebbezésben hivatkozott hatályon kívül helyezési ok megegyezett-e a hatályon kívül helyezés tényleges indokával:

- nem
 - igen
 - több hatályon kívül helyezési okra hivatkoztak, de a másodfokú/harmadfokú bíróság csak egyet/a többől néhányat állapított meg
 - egy hatályon kívül helyezési okra hivatkoztak, de a másodfokú/harmadfokú bíróság többet állapított meg.
 - A hatályon kívül helyező végzés meghozatalára
 - tanácsülésen
 - tárgyaláson/nyilvános ülésen
- került sor.
- A 375-376. §-ban írt hatályon kívül helyezési okok együttesen vezettek a hatályon kívül helyezésre:
 - igen
 - nem.
 - A megalapozatlanság kiküszöbölése érdekében a másodfokú bíróság tartott-e tárgyalást [351. § (1) bek. b) pont]:
 - nem
 - igen.
 - Megalapozatlanság esetén a harmadfokú bíróság a másodfokú bíróság, vagy a másod- és az első fokú bíróság ítéletét is hatályon kívül helyezte-e:
 - nem
 - igen.
 - A másodfokú/harmadfokú bíróság a fellebbezéssel nem érintett vádlott esetében a 349. § (2) bekezdését alkalmazta-e:
 - nem
 - igen.
 - A másodfokú/harmadfokú határozat meghozatalakor a vádlott személyi szabadságot korlátozó kényszerintézkedés hatálya alatt
 - nem állt
 - állt, éspedig:
 - A hatályon kívül helyező végzésben a másodfokú/harmadfokú bíróság a kényszerintézkedést
 - fenntartotta
 - megszüntette
 - enyhébb kényszerintézkedést rendelt el.

Szükséges továbbá vizsgálni a másodfokú/harmadfokú eljárás időtartamát:

- az iratok másodfokú/harmadfokú bírósághoz érkezése,
- a végzés kelte,
- az iratok visszaküldése a másodfokú/első fokú bíróságnak,

és a megismételt eljárás időtartamát is:

- az iratok első fokú/másodfokú bíróságra érkezése,
- az ügy kiosztásának időpontja,
- megismételt eljárásban az első tárgyalás időpontja,
- ügydöntő határozat kihirdetésének napja,

valamint azt, hogy a megismételt eljárás alapján hozott határozat ellen jelentettek-e be fellebbezést:

- nem
- igen, és pedig
 - az ügyész/pótmagánvádló/magánvádló
 - a védő
 - a terhelt,

és mi lett a megismételt másodfokú/harmadfokú eljárás eredménye:

- helybenhagyás
- megváltoztatás
- az első fokú/másodfokú ítélet hatályon kívül helyezése.

4. A vizsgálat rendje

4.1. A vizsgált időszak:

Az átfogó kép érdekében figyelembe kell venni azt, hogy a Be. rendes jogorvoslati rendszerét jelentősen - a felülvizsgálati eljárás szabályait pedig kisebb mértékben - módosította a 2006. július 1-jén hatályba lépett 2006. évi LI. törvény.

Mivel csak a jogerősen befejezett ügyek vizsgálatára kerülhet sor, annak meghatározásánál, hogy ez az időtartam mely éveket öleljen fel, figyelemmel kell lenni arra is, hogy az ügyek jelentős részénél a hatályon kívül helyezést új eljárás követte, és azok befejezése is időt igényelt.

Mindezek figyelembe vételével a 2007-2009. évek hatályon kívül helyezési gyakorlatát kell vizsgálni. Akkor, ha a megismételt eljárás a vizsgálatig még nem fejeződött be jogerősen, arra a vizsgálat értelemszerűen nem terjedhet ki.

4.2. A vizsgálandó ügyek:

Az ítéletábrák kollégiumvezetői azon vizsgálatoknál, ahol nem csupán a számszerű adatok kigyűjtésére van szükség, a vizsgálandó három év – 2007, 2008, 2009. - valamennyi hatályon kívül helyezéssel érintett és a vizsgálatig jogerősen be is fejezett ügyét megvizsgálja; akkor azonban, ha ezek száma meghaladja az ötvenet, a 2007-ben és 2008-ban hatályon kívül helyezéssel befejezett ügyekből húszat-húszat, 2009-ben így befejezett ügyekből tízet vizsgál meg. A kiválasztásnál az ügyszámok emelkedő számsorrendjére figyelemmel az első húsz, illetve tíz ügyet kell kiválasztani.

4.3. Határidők:

- **2012. április 30. napjáig** az ítéletábrái kollégiumvezetők kiválasztják az általuk hatályon kívül helyezéssel befejezett és érdemben vizsgálandó ügyeket, és erről tájékoztatják az érintett törvényszékek kollégiumvezetőit.

- **2012. május 15. napjáig** a törvényszéki kollégiumvezetők kigyűjtik a megyei bíróság által hatályon kívül helyezett, érdemben vizsgálandó ügyeket, és ezekből, valamint az ítélőtáblai kollégiumvezető által meghatározott ügyekből a szükséges iratokat (a vádiratot, az alapügyben hozott ügydöntő és hatályon kívül helyező határozatokat, a megismételt eljárásban hozott ügydöntő határozatokat, és esetlegesen azt, amit emellett indokoltnak találnak) megküldik az ítélőtáblai kollégiumvezetőnek.
- **2012. május 30. napjáig** az ítélőtáblák és a törvényszéki kollégiumvezetők mindazokat az ügyeket, amelyekben a Legfelsőbb Bíróság hatályon kívül helyezte a városi/kerületi, megyei/fővárosi, illetve ítélőtáblai bírósági határozatokat, és amelyek érdemi vizsgálata indokolt, kigyűjtik és az előzőekben felsorolt iratokat megküldik a Kúriának.
- **2012. szeptember 30. napjáig** az ítélőtáblai és törvényszéki kollégiumvezetők elvégzik azokat a kigyűjtéseket, amelyekben a hatályon kívül helyezések érdemi vizsgálatára nem kerül sor.
- **2012. október 30. napjáig** az ítélőtáblai kollégiumvezetők és a Kúria munkacsoportja elvégzi a szükséges elemzéseket.
- **2013. január 31. napjáig** a Kúria elkészíti az elemző értékelést a jogtudósok bevonásával.

Budapest, 2012. március 26.

Dr. Mészár Róza
kúriai tanácselnök